

TIEDETTÄ MAAILMANPYÖRÄSSÄ

Ruotsin suurin tiedefestivaali oli 10.–15.5. 2011 Göteborgissa. Teemana oli luovuus. Tapahtumapaikkoja oli keskustassa useita; pääpaikkoina olivat yliopiston kasvatustieteellisen osaston rakennukset ja iso kauppakeskus. Åbo Akademin liiketalouden professori **Alf Rehn** oli nostettu näyttävästi haastamaan liian pehmeää näkemystä luovuudesta. Hän osallistui kahvilassa pidettyyn lounge-keskusteluun kirjallaan *Vaaralliset ideat* (suomeksi Talentum, 2010).

Göteborgin tiedefestivaalin 15-vuotispäivien kunniaksi yleisöllä oli mahdollisuus osallistua tiederulettiin kaupungin uudessa maailmanpyörässä (*Göteborgshjulet*). Sen 42 vaunua täytettiin yhtä monella tutkijalla ja aiheella. Vieras ei voinut tietää etukäteen, mihin vaunuun hän joutuu. Kierros maailmanpyörässä kesti noin 15 minuuttia ja tutkija kohtasi tunnissa neljä eri yleisöä.

Vielä lyhyempiä haasteita ajallisesti edustavat tutkijalle niin sanottu hissipuhe (150 sanaa, 30 sekuntia) tai käytäväpuhe (500 sanaa, kolme minuuttia). Niitä on kokeiltu eri tiedetapahtumissa ja yliopistoissa kommunikaation ja tutkimusajatusten kirkastamiseen. Kuulijat ovat eri aloilta kuin puhuja ja tilanne on haastava. Onko paras kertoa tarina?

EUSEA (*European Science Events Association*) edustaa 101:tä (2011) tiedetapahtumia järjestävää jäsenorganisaatiota. Se piti kokouksensa tiedefestivaalin aikana Göteborgissa. Euroopassa järjestetään tiedetapahtumia 37 maassa. Tiedetapahtumia on kaikenkokoisia: paikallisia, alueellisia ja koko maan kattavia. Myös budjetti ja tapahtuman kesto vaihtelevat, samoin esitysten määrä. Kohdeyleisönä saattavat olla suuren yleisön lisäksi lapset, koululaiset, opiskelijat ja journalistit. EUSEA osallistuu myös EU-projekteihin, joista viimeisin on nimeltään *Places*, jossa haetaan yhteyksiä tiedeinstituutioiden ja kaupunkien välillä (”tiede kaupungissa”).

IPCC:N YLEISKOKOUS

Hallitustenvälisen ilmastopaneelin IPCC:n 33. yleiskokous päättyi 13. toukokuuta Abu Dhabissa Yhdistyneissä Arabiemiirikunnissa. Yleiskokous päätti useista IPCC:n toimintatapoja tehostavista ja selkeyttävistä uudistuksista. Lisäksi kokous käsitteli IPCC:n viidennen arviointiraportin valmistelutyötä.

Hallitustenvälinen ilmastopaneeli IPCC on päättänyt ottaa käyttöön monia uudistuksia, jotka liittyvät IPCC:n johtamiseen, menettelytapojen selkeyteen ja avoimuuteen, raporttien arviointityön kehittämiseen, mediasuhteiden hoitamiseen ja poliittisista kannanotoista pidättäytymiseen. Viides IPCC:n ilmastomuutoksen arviointiraportti on tarkoitus julkaista neljässä osassa loppuvuoden 2013 ja vuoden 2014 aikana. IPCC:n viidettä arviointiraporttia valmistellee yli 800 kirjoittajaa.

Viime vuonna oli luonnon monimuotoisuuden teemavuosi. YK:n ympäristöohjelman tehtäväksi on annettu luoda kansainvälinen elin, joka arvioisi luonnon monimuotoisuuden häviämisen syitä ja vaikutuksia. Tämä biodiversiteetti- ja ekosysteemipalvelupaneeli IPBES pyrkii luomaan IPCC:n tavoin entistä vankemman perustan päätöksenteolle, joka tähtää luonnon monimuotoisuuden ja ekosysteemipalveluiden kestävään käyttöön.

MERESTÄ SUKELLETTU OLUT

Kesällä 2010 Ahvenanmaan saaristosta sukellettiin tuntemattoman laivan hylkyä. 145:n kuuluisaksi tulleen samppanjanapullon lisäksi Itämeren syvyyksistä löytyi viisi hyvin säilynyttä olutpulloa. Ahvenanmaan maakuntahallitus, joka on lastin omistaja, toimitti helmikuussa 2011 yhden sukelleluista olutpulloista VTT:n tutkittavaksi. Tutkijat saivat mahdollisuuden selvittää, millaista olutta juotiin 1800-luvun alussa (*VTT Impulssi 1/2011*).

Proteiinitutkimusten avulla selvää, millaisia raaka-aineita oluen valmistuksessa on käytetty – ohraa, vehnää tai jotakin muuta. Tärkeää on myös selvittää, mitä mikrobeja, esimerkiksi hiivaa tai maitobakteereja, oluessa on tallella.

ARJEN JA MATKAILUN HISTORIAA

Arjenhistoria.fi on Työväenmuseo Werstaan, Työväen Arkiston, Kansan Arkiston, Tekniikan museon, Sähkötieteiden ja Sähkömuseo Elektran, Helsingin yliopistomuseon, Suomen siirtolaisuusmuseon ja Kultamuseon yhteinen verkkoportaali. Se sisältää laajat esine- ja valokuvakokoelmat liittyen työelämän, teollisuuden, tekniikan, tieteen, korkeakouluopetuksen historian, työväenliikkeen ja sosiaalishistorian aihepiireihin. Portaalin avulla voi tutustua myös organisaatioiden kirjasto-kokoelmiin. Arjenhistoria.fi pitää toistaiseksi sisällään vasta pienen osan organisaatioiden kokoelmista. Digitointia tehdään jatkuvasti, tietomäärä kasvaa päivä päivältä.

Kansalliskirjasto on digitoinut 1600–1800-lukujen suomalaisia ja Suomesta kertovia matkailuaiheisia kirjoja osana eurooppalaisten tutkimus- ja kansalliskirjastojen yhteistä EuropeanaTravel-hanketta. Aineistoihin voi tutustua sekä Kansalliskirjaston ylläpitämän julkaisuarkisto Dorian (www.doria.fi) ja muistiorganisaatioiden yhteisen Europeana-portaalin kautta (www.europeana.eu).

MITÄ SUOMESSA TULISI TUTKIA

Suomalaisten mielestä tärkeimmät tulevaisuuden tutkimusaiheet liittyvät syrjäytymiseen sekä vanhuuteen ja vanhenemiseen. Tutkimuksissa pitäisi korostaa poikkitieteellisyttä. Tätä mieltä on 2 343 suomalaista, jotka vastasivat Suomen Akatemian verkkokyselyyn siitä, mitä Suomessa heidän mielestään tulisi tutkia.

Huomattava osa ehdotuksista liittyi hyvinvointiin, ympäristöön ja luontoon sekä energialähteisiin. Kymmenen ehdotetuimman aiheen listalla ovat myös sairaudet ja niiden hoito, lapset ja nuoret, oppiminen ja opetus, teknologia ja tekniikkaa, ekologisuus, politiikka ja työelämä.

SUOMEN TIEDEPALKINTO

Vuoden 2011 Suomen tiedepalkinto on myönnetty professori **Simo Knuutilalle**. Hän on toiminut Helsingin yliopiston teologisen etiikan ja uskonnonfilosofian professorina vuodesta 1981 lähtien. 85 000 euron suuruinen palkinto luovutettiin toukokuussa opetus- ja kulttuuriministeriön ja Suomen Akatemian järjestämässä Tiedefoorumissa. Suomen tiedepalkinto jaetaan joka toinen vuosi tunnustuksena korkeatasoisesta ja kansainvälisesti erityisen merkittävästä tieteellisestä tutkimuksesta. Palkinnon saajasta päättää opetusministeri Suomen Akatemian esityksestä. Knuutila kertoi puheessaan tutkimushankkeistaan, jotka liittyvät mielen filosofiaan ja tunteiden historiaan.

KOULUTUSUUDISTUS TAMPEREELLA

Tampereen yliopiston mittavan koulutus uudistuksen ensimmäinen vaihe on valmis. Yliopisto on päättänyt ottaa ensimmäisenä Suomessa käyttöön tutkinto-ohjelmat, jotka muodostuvat laaja-alaisista kandidaattiopinnoista ja tieteenalan mukaisista maisteriopinnoista. Ensimmäiset opiskelijat aloittavat uusimuotoisessa koulutuksessa elokuussa 2012.

Uusia tutkinto-ohjelmia on kaikkiaan 25. Kandidaattiopinnot kestävät kolme vuotta ja maisteriopinnot kaksi, kuten nykyisinkin. Laaja-alaisuus tarkoittaa sitä, että kuhunkin tieteenalaan (esimerkiksi kauppatieteisiin, hallintotieteisiin ja yhteiskuntatieteisiin) kuuluvat oppiaineet kootaan yhteen ja opetettavia asioita lähestytään monitieteisesti. ”Oppiainekohtaisista koulutuksista siirrytään koko tieteenalan kattavaan, laaja-alaiseen koulutukseen. Uudistamme opintojen sisältöä niin, että erilaisia ilmiöitä tarkastellaan useiden eri tieteenalojen näkökulmista”, kertoo opetuksesta vastaava vararehtori **Harri Melin**.

KESÄLUKEMISTA

Minkälaisia evoluution ja kulttuurin hyppäyksiä on vaadittu, että harmaasusi muuttui kym-

meniätuhansia vuosia sitten koiraksi ihmiselle? **Tiina Raevaaran** kirja *Koiraksi ihmiselle* (Teos 2011) esittelee laaja-alaisesti uusinta ja vähän vanhempaakin tutkimusta ja valistunutta spekulatiota niin koiran menneisyydestä kuin sen ja ihmisen liitosta, joka on koko eläinkunnan mitataavassa varsin ainutlaatuinen. Kirja valottaa ihmisen parhaan ystävän arvoitusta ainakin arkeologian, perinnöllisyystieteen, populaatiotutkimuksen, historian ja myyttien avulla.

Miksi koira ja ihminen ymmärtävät toisiaan niin hyvin? Mitä hyötyä koirasta on ihmiselle ollut? Koiraksi ihmiselle osoittaa, kuinka eläin, jonka me miellämme enää lähinnä lemmikkiksi, on ollut yksi nykyihmisen esi-isien suurista innovaatioista. Raevaara on geneetikko ja filosofian tohtori, joka on kirjoittanut myös kaunokirjallisuutta.

Gavin Pretor-Pinney sukeltaa uudessa tietokirjassaan aaltoihin. *Aallontarkkailijan oppaassa* (suom. Antti Immonen, Atena 2011) kuljetaan pitkä matka Cornwallin harmaista poukamista surffaajille ihanteellisiin Havaijin tyrskyyhin. Matkalla saadaan vastauksia yksinkertaisiin kysymyksiin: Mitä aallot ovat? Mistä ne tulevat? Mitä aallossa tapahtuu?

Aaltoja on kaikkialla ympärillämme, ja vain pieni osa niistä näkyy paljain silmin ja vielä harvempi liittyy veden liikkeeseen. Aallot yhdistävät jalkapallostadionilla seisomaan ponkaisevaa katsojaa, hiekalla matelevaa käärmettä, räjähdysten painevaikutuksia, aivojen toimintaa, nykyaikaista viestintää ja monia muita ilmiöitä. Surffaajien ja fyysikoiden lisäksi Pretor-Pinney päästää ääneen runoilijoita ja filosofeja Homeroksesta lähtien. Hän on aikaisemmin julkaissut mm. suuren suosion saaneen *Pilvipongarin taskuoppaan* (suomeksi 2010).

Ilari Hetemäki

Mukana mm. : Seppo Jokinen, Paula Arvas, Åke Edwardson, Lasse Lehtinen, Outi Pakkanen, Teemu Keskisarja, Kari Häkämies, Eppu Nuotio, Pertti Jarla, Harri Nykänen, Milla Paloniemi, Kengurumeininki, Panu Rajala...

...sekä noin 60 antikvaarista kirjanmyyjää, yli 40 esittelypistettä ja ainutlaatuinen kirjatunnelma.

Tapahduma on pääsymaksuton